

Unitat 6

El Renaixement

1. El Renaixement i els humanistes
2. La reforma religiosa
3. Utopies del renaixement i el naixement de la ciència política

1. El Renaixement i els humanistes

- El Renaixement es va iniciar a les ciutats italianes al final del segle XIV i es va difondre per tot Europa durant els segles XV i XVI. Significa l'inici de l'Edat moderna.
- El Renaixement es pot relacionar amb diversos processos o esdeveniments històrics:
 - La transició d'una societat feudal al capitalisme.
 - La presa de Constantinoble pels turcs (1453).
 - Els descobriments geogràfics i, especialment, el descobriment d'Amèrica (1492).
 - La invenció de la impremta.
 - Altres innovacions tecnològiques: en la mineria, la metal·lúrgia, la manufactura química, la producció industrial d'alcohol i pólvora, etc.
- De manera sintètica, la cultura renaixentista es pot caracteritzar per:
 - **L'interès pel l'antiguitat clàssica.** Durant tota l'Edat Mitjana els autors clàssics havien estat llegits i adaptats al pensament cristià, jueu o musulmà, però, al Renaixement, l'art, la literatura, la llengua, els estils de vida, etc. de Grècia i Roma esdevenen un ideal i un model a imitar.
 - **L'interès pel món i la natura.** Es fa palesa tant en les arts, la literatura i el pensament com en l'observació i l'experimentació que van afavorir el naixement de la ciència moderna.
 - **L'interès per l'ésser humà.** L' antropocentrisme substitueix el teocentrisme medieval. **L'individualisme.**

L'humanisme

- **L'humanisme** és el moviment intel·lectual que col·loca l'ésser humà com a centre del seu interès, i es dedica a l'estudi dels clàssics grecs i llatins, que es proposen com a exemples literaris, artístics i morals. El terme deriva dels *studia humanitatis*, que apareixen com alternativa als estudis escolàstics. Els *studia humanitatis* es basen en els textos clàssics grecs i llatins, centrats en la gramàtica, la retòrica, la història, la poesia i l'ètica.
- L'humanisme no és un corrent de pensament homogeni. No hi ha un pensament filosòfic comú, sinó una actitud de defensa dels valors humans i de l'individu. En general, el pensament humanista no és especialment innovador, sinó que recupera i segueix les escoles de l'antiguitat: estoïcisme, epicureisme, escepticisme, platonisme, neoplatonisme, aristotelisme...
- Entre els humanistes més destacats cal esmentar:
 - **Francesco Petrarca** (1304-1374). El gran precursor de l'humanisme. Creador de l'italià com llengua literària. A banda de la seva obra pròpiament humanista, la seva poesia va fixar els models literaris i amadors de la poesia del Renaixement.
 - **Marsilio Ficino** (1433-1499). Recuperador i traductor del platonisme i el neoplatonisme. El 1459 va crear l'Acadèmia platònica florentina, amb la voluntat de fer renéixer l'Acadèmia de Plató.
 - **Pico della Mirandola** (1463-1494). Al seu *Discurs sobre la dignitat de l'home* expressa alguns dels principis més característics de l'humanisme, entre ells el dret a la discrepància i la diversitat.
 - **Erasme de Rotterdam** (1469-1563). Creador d'un corrent de crítica del cristianisme tradicional.
 - **Thomas More** (1478-1535). Creador d'una utopia a la manera platònica.
 - **Joan Lluís Vives** (1492-1540). Valencià d'origen jueu. Erasmista.
 - **Michel de Montaigne** (1533-1592). Influït especialment per l'escepticisme i l'estoïcisme. Destaca la seva defensa de la **tolerància** religiosa, durant les guerres de religió. Crea el gènere de l'**assaig** (essa).

2. La Reforma religiosa

- El terme **Reforma** designa la renovació religiosa dels segle XVI, que afavorirà que, en alguns països europeus, el saber filosòfic continuï independitzant-se del teològic.
- La Reforma implicarà el trencament del món cristià. Algunes comunitats se separaran del catolicisme romà i rebutjaran l'autoritat del papa. La Reforma se centra en:
 - La crítica als abusos de l'Església catòlica, especialment la venda d'indulgències.
 - El respecte al text de la Bíblia, abans que no pas a la tradició eclesiàstica.
 - La recerca d'una religió interior, simplificada i purificada, en la qual la litúrgia té un paper secundari.
- Els principals personatges de la Reforma són:
 - **Martí Luter** (1483-1546). El 1517 va penjà a l'església de Wittenberg les 95 tesis que condemnaven el tràfic d'indulgències i trencaven amb l'església catòlica.
 - **Joan Calví** (1509-1564). Va fundar a Ginebra una Església reformada caracteritzada pel puritanisme, l'acceptació de la predestinació i la creença en la salvació per la fe.

3. Utopies del Renaixement i el naixement de la ciència política

- Al Renaixement apareixen dues tendències enfrontades de pensament polític:
 - La **filosofia utòpica** o **idealisme polític**, que presenta models de societats perfectes en les quals tot està dirigit cap al bé comú i regit per criteris morals.
 - El **realisme polític**, que significa el naixement de la **ciència política**. Es tracta de descriure el funcionament real de la societat i del poder, independentment de tot plantejament moral o religiós. Es pretén descriure i explicar els mecanismes de la realitat social i política, en lloc d'imaginar com hauria de funcionar de forma ideal.

Utopies renaixentistes

- Els tres autors més característics de la literatura utòpica són:
 - **Thomas More** (1478-1535). A la seva obra *La millor república i la nova illa d'Utopia* encunya en concepte d'**utopia**. Imagina una societat situada a l'illa d'Utopia, governada per la racionalitat i la justícia. A Utopia no hi ha propietat privada, ni divisió del treball; el príncep i els magistrats són escollits democràticament i hi ha tolerància per a totes les creences i religions-
 - **Tommaso Campanella** (1568-1639). A *La ciutat del sol* imagina una societat comunista i teocràtica.
 - **Francis Bacon** (1561-1626). A *La nova Atlàntida* imagina una utopia tecnològica, en què governen els científics. Preveu l'existència de màquines voladores, submarins i sistemes de comunicacions.

El naixement de la ciència política

- **Nicolau Maquiavel** (1469-1527) és considerat el creador de la ciència política. El pensament polític anterior, clàssic o medieval, així com la literatura utòpica renaixentista, conceben la teoria política com una part de l'ètica. Tracten d'explicar com hauria d'organitzar-se la societat. Maquiavel és el primer a descriure la realitat política, independentment de tot plantejament moral o religiós.
- A *El príncep*, Maquiavel dóna consells sobre l'art de governar, des d'una perspectiva estrictament pràctica: què cal fer per conservar el poder.